*Література:*

1. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности: [учебное пособие для вузов] / В.А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
2. Квас В.М. Професійна спрямованість лабораторно-практичних занять: [навч.-метод. посіб. (для студентів та викладачів природничих факультетів вищих педагогічних навчальних закладів)] / В.М. Квас. – Кіровоград: вид-во «Поліграфія», 2009. – 89 с.
3. Федоришин Б.А. Система профинформационной работы со старшеклассниками / Б.А. Федоришин. – К.: Рад. школа, 1988. – 176 с.
4. Живейнова О.Г. Профессиональная направленность обучения абитуриентов в системе довузовской підготовки: автореф. дис… канд. пед. наук: 13.00.08 / О.Г. Живейнова. – Москва, 2005: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dissercat.com/content /professionalnaya-napravlennost-obucheniya-abiturientov-v-sisteme-dovuzovskoi-podgotov ki#ixzz28HMHlXgo.
5. Український центр оцінювання якості освіти. Звіти ЗНО: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://testportal.gov.ua/index.php/text/vidp/.

*Рацул А.Б., Квас В.Н.*

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ ШКОЛЬНОГО КУРСА ХИМИИ: ВОЗМОЖНОСТИ, РЕАЛИИ, ПЕРСПЕКТИВЫ

*В статье проанализирована проблема снижения интереса учеников к изучению химии и обоснованы возможности реализации професиональной направленности школьного курса химии и ее влияния на выбор абитуриентами химических спеціальностей.*

*Ключевые слова: професиональная направленность, мотивація, рациональная организация школьного курса химии.*

*Ratsul A.B., Kvas V.H.*

THE PROFESSIONAL ORIENTATION OF THE SCHOOL COURSE OF CHEMISTRY: OPPORTUNITIES, ACTUALS AND PERSPECTIVES

*The article analyzes the problem of the decrease of the pupils' interest to studying chemistry and grounds the opportunities of the realization of the professional orientation of chemistry as a school course and its influence on the applicants' choice of chemistry as their major in higher educational establishments.*

*Key words: professional orientation, motivation, efficient organization of chemistry school classes.*

***УДК 378.046–021.68:[37.015.31:316.42]*** ***Стребна О.В.****

## МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

*У статті розглядаються методологічні аспекти викладання навчального предмета «Я у світі» освітньої галузі «Природознавство» Державного стандарту загальної початкової освіти. Виділено основоположні принципи, що реалізуються у навчальному змісті та визначають його виховне спрямування, серед яких – принципи людиноцентризму, системності й цілісності, відкритості, плюралізму думок і свободи вибору, поєднання локального і глобального, гармонізації взаємин, стимулювання розвитку й саморозвитку особистості.*

*Ключові слова: методологічні аспекти, навчальний предмет «Я у світі», принципи людиноцентризму, системності й цілісності, відкритості, плюралізму думок і свободи вибору, поєднання локального і глобального, гармонізації взаємин, стимулювання розвитку й саморозвитку особистості.*

* © ***Стребна О.В.****

Соціокультурна динаміка навколишніх реалій і сучасного життя свідчить про те, що проблема соціалізації особистості не лише не втрачає своєї актуальності, але й набуває особливої важливості. Це пов'язано з тим, що навколишній світ виявляє тенденцію до ускладнення і людині стає все проблемніше віднайти у ньому своє місце – для того, щоб, з одного боку, збагачувати його власною діяльністю, а з другого – реалізовувати свій персональний фахово-креативний потенціал.

Соціалізація особистості передбачає як її ефективне інтегрування в соціумний простір, так і підготовку до процесу налагодження її конструктивних взаємин із цим простором. Соціалізація особистості стає однією з пріоритетних проблем освіти XXI ст. і, відповідно, всієї структури середньої освіти, починаючи з молодших класів.

Уведення до освітнього змісту початкової школи навчального предмета «Я у Світі», що реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти, дає змогу цілеспрямовано знайомити учнів з особливостями функціонування соціуму як виробничо-духовної сфери, в якій їм згодом доведеться професійно самовизначатися, й поступово адаптувати їх до нагальних суспільних потреб і запитів [4]. У сучасному світі цінність конкретної людини, особистості нерідко вимірюється тим, наскільки вона затребувана соціумом. Отже, серед першочергових завдань початкової школи є й таке: створити необхідні інформаційно-психологічні передумови якомога ширшої, всеохопнішої затребуваності особистості навколишнім соціумом, від якого надзвичайно залежить розвиток її подальшої долі.

Утілення ідей успішної соціалізації особистості молодшого школяра, його патріотичного і громадянського виховання простежується у працях та дослідженнях вітчизняних учених Ш. Амонашвілі, Р. Арцишевського, І. Беха, Н. Бібік, П. Вербицької, Л. Момотюк, О. Савченко, О. Сухомлинської та інших дослідників. Аспекти виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів етносоціального й соціально-культурного середовища, здатної розуміти значення життя як найвищої цінності обґрунтували Л. Канішевська, О. Пометун, К. Чорна.

Сучасні науковці продовжують розробляти й досліджувати проблематику формування соціальних і громадянських компетентностей молодших школярів, спрямованих на соціалізацію особистості, набуття громадянських навичок співжиття і співпраці у суспільстві, дотримання соціальних норм, про що наголошується в працях М. Боришевського, Н. Дерев'янко, Ю. Завалевського, П. Ігнатенка, Л. Крицької, Н. Косарєвої.

Метою статті є розкриття методологічних аспектів викладання навчального предмета «Я у світі» освітньої галузі «Суспільствознавство» початкової школи.

Навчальний потенціал предмета «Я у світі» забезпечує формування соціожиттєвих компетентностей учнів початкової школи «на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, що охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору» [6, с. 204]. Навчальний ресурс нововведеного навчального предмета спрямовано на формування особистості з розвиненими соціокультурними інтересами, яка послуговується такими актуальними морально-поведінковими імперативами, як утвердження національних цінностей, повага до представників та культури інших націй, розвиток власних креативних здібностей, прагнення соціозначущої діяльності, бажання сприяти збагаченню навколишнього суспільства [там само].

Згідно з навчальним планом предмет «Я у світі» входить до структури предметів, що викладаються у 3-4 класах, і розглядає такі тематичні блоки: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина у світі» [6, с. 205]. Навчальне розташування тематичних блоків відрізняється поступовим розширенням кута зору

на явище людини та її місця в навколишньому життєвому просторі. Це враховує особливості мислення учнів молодших класів і послідовно готує їх до сприйняття багатогранності зв'язків людини із соціумом. Це безперечно сприяє формуванню в учнівській свідомості сучасного, структурованого уявлення про соціум, що стане їм у нагоді в недалекому майбутньому. Таке розташування тематичних блоків дозволяє системно розглянути аспекти «я як особистість», «я і моя родина», «я і мікросоціум», «я і мій регіон», «я в Україні», «світ і я», що формує соціоментальне самоусвідомлення учня молодших класів, який починає розуміти себе як важливого і діяльного учасника загальносуспільних процесів. Стратегічна мета наведених тем-блоків – формувати комфортне самосприйняття учнями початкової школи себе у складній структурі соціуму, від чого значною мірою залежить подальша успішність їхньої професійно-життєвої самореалізації.

Предмет «Я у світі» базується на низці основоположних принципів, що безпосередньо реалізуються у його навчальному змісті й визначають його виховне спрямування. Серед них насамперед варто виділити «принципи людиноцентризму, системності й цілісності, відкритості, плюралізму думок і свободи вибору, поєднання локального і глобального, гармонізації взаємин, стимулювання розвитку й саморозвитку особистості» [6, с. 204]. Схарактеризуємо їхні основні відмінні риси, ознаки.

Принцип людиноцентризму в процесі вивчення навчального предмета «Я у світі» втілюється в максимальному врахуванні вчителем потреб, запитів, індивідуальних особливостей окремо взятої дитячої особистості. Причому увага до конкретного учня молодших класів пов'язана з увагою до всіх учнів, з якими працює і спілкується педагог-класовод. Головна мета принципу людиноцентризму міститься у двох споріднених між собою завданнях – у розвитку здібностей і обдарувань учнів, а також у формуванні гуманістичних засад їхнього мислення, ставлення до світу та їхньої поведінки [4].

Принцип системності в підході до навчання учнів молодших класів реалізується в тому, що на уроках з предмету «Я у світі» подаються різноаспектні та різноманітні знання, які формують у свідомості школярів уявлення про багатогранність навколишнього світу. Цілісність навчально-виховного ресурсу в процесі ознайомлення з репрезентованим курсом забезпечується внутрішньою єдністю методів, прийомів, підходів, що застосовуються вчителем з метою якомога результативнішого вивчення цього предмета. Системність інформаційного матеріалу і цілісність методичного інструментарію у процесі викладання нововведеного предмета спрямовані на органічно структуровану єдність учительської діяльності, яка активно впливає, а нерідко і визначає напрямки розвитку дитячої особистості.

Сутність принципу відкритості під час навчальних занять з предмета «Я у світі» виражається в тому, що вчитель-класовод активно вбирає нові педагогічні ідеї та технології, реагує на найновіші виклики, які тільки постали або постануть у майбутньому, використовує не лише традиційні, але й інноваційні форми роботи, спирається на найцікавіші педагогічні здобутки світової педагогіки – як західноєвропейської, так і східної. Інакше кажучи, його діяльність у сенсі залучення учнів молодших класів до актуальних знань із предмета «Я у світі» завжди відкрита до новизни, яка стосується двох основних величин – фактажно-смислової та педагогіко-технологічної. Це зумовлено насамперед тією обставиною, що навколишній світ стрімко розвивається, і перед учителем постає проблема внесення своєчасних змін у зміст і форми його роботи, які б акцентували увагу учнів початкової школи на динамічності, еволюційності світу.

Перш ніж схарактеризувати принцип плюралізму думок і свободи вибору, варто зазначити, що термін *плюралізм* означає множинність, численність поглядів, думок, суджень. У сучасній науковій педагогіці не існує універсальної технології, уніфікованого,

так би мовити, рецепту, що дозволив би розв'язати нагальні навчально-виховні проблеми, зокрема й такі, що постають під час вивчення предмета «Я у світі». Так само відсутнє й уніфіковане сприйняття учнями навчального матеріалу, що стосується аспекту «я і навколишній простір», «я і навколишній світ». Учителю-класоводу варто враховувати, що учні по-різному, індивідуально запам'ятовують і засвоюють ті факти, які наводяться на уроках із цього предмета, по-різному їх емоційно переживають і виражають свої, особливі відтінки під час їхньої оцінки. Отже, плюралістична реакція вихованців молодших класів на знання, одержані на заняттях з предмета «Я у світі», є закономірним і цілком сучасним явищем, що засвідчує продуктивність роботи вчителя з формування учнівської індивідуальності, бо, як відомо, одним із найочевидніших показників людської індивідуалізованості є схильність і сформованість до особливої, відмінної позиції, що й вирізняє особистість на тлі інших.

Принцип поєднання локального і глобального в межах програми предмета «Я у світі» дозволяє розв'язувати чимало нагальних освітньо-виховних проблем. Із його допомогою учням початкової школи доцільно показувати зв'язок між одиничним фактом і загальною тенденцією, між безпосереднім, оточуючим середовищем і всім суспільством, між рідним регіоном і країною. Незамінною рисою цього принципу є оприлюднення на уроках конкретних фактів, що стосуються життєдіяльності соціуму. Застосування цього принципу дає змогу поступово розширювати кут зору на важливі соціозначущі питання, тим самим уводячи школярів у коло «дорослої» життєвої проблематики й ненав'язливо готуючи, адаптуючи їхню свідомість до майбутньої конкретної участі у функціонуванні соціуму.

Значення принципу гармонізації взаємин у процесі одержання учнями необхідної суми знань із предмета «Я у світі» полягає в тому, що без бажання вчителя встановити довірливий контакт, психологічний зв'язок із молодшими школярами неможливе ефективне засвоєння ними різноманітного і складного пізнавально-формувального матеріалу з цього навчального курсу. Педагогічна кваліфікація, досвід класовода спрямовуються на те, щоб, з одного боку, формувати особистісне «я» учня, допомагати йому самоутверджуватися в соціумі, повноправно відчувати і впевнено сприймати себе в навколишньому середовищі, а з другого – попереджувати розвиток відвертої егоїзації інтересів, потреб своїх вихованців і тим самим мінімізувати можливість гострого конфлікту людської індивідуальності із суспільством, який деконструктивно впливає на психіку й поведінку особистості [3]. Гармонізація взаємин між учнем початкової школи і вчителем-класоводом є не лише важливим чинником успішного вивчення такого соціоспрямованого предмета, як «Я у світі», але й дозволяє школяреві оволодівати культурою неконфліктної поведінки в соціумі.

Принцип стимулювання розвитку й саморозвитку особистості на заняттях із репрезентованого предмета забезпечує формування в учневі молодших класів тих рис характеру, що мають яскраво виражену соціумну затребуваність. Це передусім товариськість, допитливість, працьовитість, ініціативність, схильність до співпраці з ровесниками й старшими людьми, наполегливість, уміння працювати як самостійно, так і у групі. Важливість цього принципу для уроків із циклу «Я у світі» зумовлена тією обставиною, що без розвитку і саморозвитку неможлива ефективна соціалізація особистості [1]. Коли особистість розвивається, вона природно потребує соціумного виходу, суспільного оприлюднення результатів свого розвитку. Отже, вона внутрішньо зацікавлена в підтримці якнайтіснішого контакту з навколишнім середовищем.

Розглянуті в цій статті методологічні засади, принципи викладання нововведеного предмет «Я у світі» безперечно потребують урахування вікових особливостей учнів 3-4 класів, що надасть граничної ефективності процесу «формування життєвих, соціальних, громадянських компетентностей молодших школярів у їх ставленні до природи, суспільства, інших людей і самих себе; виховання гуманної, соціально

активної особистості» [6, с. 204]. Головна ідея цього курсу полягає в тому, щоб, по-перше, допомогти молодшим школярам із перспективою соціодуховного і фахового самовизначення, а по-друге – зробити якомога безболіснішою їхню адаптацію до норм і стандартів «дорослого» життя. У цьому річищі предмет «Я у світі» містить широкі перспективи для подальших наукових студій, зокрема значний інтерес становить аналіз конкретного навчального матеріалу, що вивчається під цим кутом зору, і конструктивні шляхи його оптимізації.

***Література:***


1. Амонашвили Ш.А. Вера в ребенка рождает гениев / Ш.А. Амонашвили // Мир психологии. – 1996. – № 2. – С. 103.
2. Арцишевський Р.А. Світогляд: сутність, специфіка, розвиток / Р.А. Арцишевський. – Львів: Тека, 1986. – 198 с.
3. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 49-57.
4. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М.Й. Боришевський // Цінності освіти і виховання: [наук.-метод. зб.] / за заг. ред. О.В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 23-24.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/.
6. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. – 394 с.


*Стребная О.В.*

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРЕДМЕТА «Я В МИРЕ»

*В статье рассматриваются методологические аспекты преподавания учебного предмета «Я в мире» образовательной отрасли «Природоведение» Государственного стандарта общего начального образования. Выделены основоположные принципы, которые реализуются в учебном содержании и определяют его воспитательную направленность, среди которых – принципы человекоцентризма, системности и целостности, открытости, плюрализма мыслей и свободы выбора, единства локального и глобального, гармонизации отношений, стимулирования, развития и саморазвития личности.*

*Ключевые слова: методологические аспекты, учебный предмет «Я в мире», принципы человекоцентризма, системности и целостности, открытости, плюрализма мыслей и свободы выбора, единства локального и глобального, гармонизации отношений, стимулирования развития и саморазвития личности.*

*Strebna O.V.*

METHODOLOGIKAL ASPEKTS OF TEACHING OF SUBJECT «I AM IN THE WORLD»

*Methodologikal aspects of teaching of subject «I am in the world» of education branch Natural history of State standard of secondary primary education examined in the article. It is marked basic principles that are realized in teaching content and that are determined its upbringing direction. Among these principles are: principle of humane centrism, taxonomy and integrity, open character, pluralism of thoughts and freedom of choice, connection of local and global, harmonization of interactions, stimulation of development and self- development of individuality.*

*Key words: methodologikal aspect, subject «I am in the world», principle of humane centrism, taxonomy and integrity, open character, pluralism of thoughts and freedom of choice, connection of local and global, harmonization of interactions, stimulation of development and self- development of individuality.*